

пространственных построений, исходя из решаемой студентом художественной задачи.

Список использованных источников:

1. Раушенбах Б.В. Геометрия картины и зрительное восприятие. – СПб.: Азбука-классика, 2002. – 320 с.
2. Тарабукин Н. Проблема пространства в живописи // Вопросы искусствознания – № 4 – М., 1993. – С. 311-346.
3. Цвет //Физический энциклопедический словарь / Гл. ред. А. М. Прохоров и др. – М.: Сов. энциклопедия, 1983. – С. 840-841.

Рябокін А.О.

аспірант,

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

РИМО-ІРЛАНДСЬКА ВЧЕНА ТРАДИЦІЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Із найдавніших підручників із риторики Києво-Печерської Лаври нам вдалося знайти два. Найціннішим, на нашу думку, є видання без авторства «Дитяча риторика, або благородумний гнучкий, для користі й ужитку юнацтва створена» (1787 р.). Цей підручник, найшвидше, був написаний для домашнього навчання дітей дворянства гувернерами-вчителями. Дидактичність викладу матеріалу вказує на те, що навчання мало бути індивідуальним. Дуже показовими є перші вправи з риторики, що привчали дітей до ввічливості й поваги у висловлюваннях по відношенню до старших. Посібник Н. Кошанського «Загальна риторика» (1838 р.) був створений для навчання в ліцеях та закритих дворянських пансіонах і має дуже багато спільного з попереднім виданням, проте рівень викладання передбачається набагато вищий.

Як зазначають дослідники української освіти на центральних землях означеного періоду, що, незважаючи на те, що підручники

того часу тут і мають багато спільних ознак як із «підручниками» Каролінгської епохи, так із сучасним підручником, їх не можна ніяким чином ототожнювати. І тодішні й сучасні підручники призначені для використання в навчально-виховному процесі, проте вони відрізняються в першу чергу тим, що автори сучасних підручників мають за мету представлення усталеної навчальної парадигми (до речі, як і схоласти Каролінгського Відродження), натомість автори XIX століття, виклавши різні точки зору, прагнули дійти свого власного (якоюсь мірою оригінального) висновку. І на завершення аналізу видань кінця XIX століття бібліотеки Києво-Печерської Лаври хотілося б звернути увагу на «Вказівник поточної педагогічної літератури за 1897 рік» (1898 р.). На наш погляд, це було дуже цінне видання, що могло сфокусувати увагу викладачів і вчителів на підборі підручників і посібників для нового навчального року. З якого року почали виходити друком такі «Вказівники...» нам невідомо, але думаємо, що вони неодноразово видавалися й раніше. Для аналізу освітнього процесу, що відбувався на західноукраїнських землях нами були опрацьовані архівні документи Державного архіву Тернопільської області, саме ті фонди, які містили інформацію про діяльність навчальних закладів у цьому регіоні, як світських, так і духовних. Предметом нашого дослідження в даному випадку стали не підручники чи посібники, а матеріали діяльності шкіл (1850-1939 рр.), де офіційною мовою на той час була польська [3, с. 191-193].

Спочатку для вивчення стану освіти ми проаналізували акти візитацій середини XIX століття, що виявилися дуже цінними. Церковна «візита» – це перевірка стану церков, монастирів єпархії єпископом чи його представником. Із виникненням чернечих конгрегацій, непідвладних єпископу, візитацію монастирів зазвичай здійснював представник генерала чернечого ордену чи його намісника в певній орденській провінції – «провінціалі». У процесі візитації складався й затверджувався великий документ – акт візитації, який безпосередньо писали в ревізованій церковній установі в самому процесі огляду. Він міг мати й інші назви – «опис костьолу чи монастиря», «відомості про костьол чи монастир». Візитація могла мати назву «генеральної», якщо її проводив сам єпископ, а не його підлегли; такі акти, як правило, відрізнялися

особливою ретельністю. У «візитаціях» достатньо детально описувалися й школи, якщо вони підпорядковувалися монастирю, що підлягав перевірці. Уперше про школи ми зустрічаємо коротку інформацію у протоколах «візитації» за 1775 р. [1, с. 137-144].

У документах «візитацій» за 1822 р. подано детальний опис трьох шкіл, які в цей час діяли на території Почаївського монастиря й навчання в них відбувалося польською мовою – «Законна школа нижчої риторики» (*Szkola Zakonna Retorzyki nizszej*), «Законна школа моральної теології» (*Szkola Zakonna Teologii moralney*), «Школа для молодців світських» (*Szkola dla mlodziezy Swieckey*). Тобто, дві духовні школи – початкової риторики (очевидно, там навчали й граматиці), школа II-III рівнів, де навчали діалектиці й теології та третя – світська школа. Із «візитацій» ми також дізнаємося, що школи мали свою «обслугу» й «прислугу», а також власні типографії (найшвидше, три), учні шкіл мали можливість лікуватися в місцевому шпиталі. Ми отримуємо свідчення й про те, хто викладав у цих школах і на які «ранги» ділилися місцеві професори: професор 1 класу – Боніфатій Скочковський, 53 років, мешкав 4 роки, пострижений в 45 років; професор 2 класу – Ювеналій Дичковський, 30 років, мешкав 1 рік, пострижений в 23 роки [2, с. 37-47].

Документи дають нам можливість дізнатися й про науки, що викладалися в світській школі Почаївського монастиря в цей період: «Утримує ще той же монастир школу світську з двома професорами (законниками), котрі читають лекції з початків мов російської, німецької та латинської з орфографією, а також арифметику й географію з наукою християнською та іншими впродовж трьох класів».

Таким чином, проаналізувавши складову римо-ірландської вченої традиції в освітньому процесі України наприкінці XIX – початку XX століть за змістом підручників бібліотеки Києво-Печерської Лаври, маємо право стверджувати, що вона дуже суттєва. Підхід до вивчення граматики й літератури в науково-шкільних виданнях К. Говорова, А. Жданова, М. Зарницького, Ф. Кодуполо та ін. показує: по-перше, надання виняткового значення початковому вивченню мов, як це було в граматичних школах Каролінгської

епохи; по-друге, фонетичний і морфологічний підхід до вивчення слова на початковому етапі вивчення граматики теж підтверджує попередній постулат. Риторика в означений нами період також посідала виняткове місце в системі навчання, достатньо проаналізувати підручники того часу (Н. Кошанський, М. Сперанський, О. Ешенбург) і правила її від Каролінгської епохи залишилися практично незмінними. Щодо підручників із математики для початковий шкіл (С. Житков, І. Виноградов, Б. Чиханов), класичних гімназій і вищих навчальних закладів (Д. Булава, К. Аскназі, С. Житков) та методичних розробок для них, то відчувається поєднання римо-ірландської вченої математичної традиції з греко-арабською.

Список використаних джерел:

1. Рассел Б. Три книги великих наций Бертран Рассел История западной философии и ее связи с политическими и социальными условиями от Античности до наших дней ; [пер. с англ. Т. Трофимович]. Москва : Академический проект, 2006. 440 с.
2. Пиков Г. Г. Беда Достопочтенный об арабах и исламе. 7-е Арсеньевские чтения : тезисы докладов региональной научной конференции по проблемам истории археологии и краеведения. Усурийск : УГИ, 1994. С. 37–47.
3. Неретина С. С. Из истории каролингского минускула в Северной Франции Светлана Сергеевна Неретина Средние века: сб. ред. И.И. Руттенберг. Москва : Наука, 1966. Вып. 29. С. 191–193.